

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

- використання ключових концепцій медіаосвіти для аналізу медіатекстів;
- розвиток чутливості до тенденцій у медійному світі з урахуванням появи нових інформаційних технологій, поширення мережі Інтернету, посилення маніпулятивного впливу різних засобів масових комунікацій на сучасну людину;
- аналіз можливого впливу медіатекстів на прийняття рішення або поведінку, особливо дітей та юнацтва.

Висновки. Педагог, який володіє медіаграмотністю, буде мати можливість заохочувати та розвивати в учнів проблемне мислення, пов'язане із медіа, спонукати до самостійного пошуку медіаінформації, розвивати здібності використовувати численні медіаджерела для вирішення навчальних завдань, міркувати над власним медійним досвідом тощо. Аналіз завдань діяльності вчителя щодо медіапідготовки учнівської молоді переконує, що провідними серед них слід визнати саме розвиток медіакомунікативних здібностей та критичного мислення. Медіаосвіта, таким чином, виступає важливою складовою професійної підготовки вчителя. Майбутні педагоги мають усвідомити та принести до школи нові ідеї, сучасне знання про інформаційні технології та засоби масової комунікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Медиаобразование. //Психолого-педагогический словарь/ Сост. В.А.Межериков./ред. П.И.Пидкасистый. – Ростов : Феникс, 1998. –С.241.
2. Федоров А.В. Медиаобразование будущих педагогов : моногр./А.В. Федоров –Таганрог: Кучма, 2005. – 314 с.
3. Федоров А.В. Медиаобразование и медиаграмотность : учеб. пособие для вузов. /А.В. Федоров – Таганрог: Кучма, 2004. - 339 с.

MEDIAEDUCATION OF MODERN TEACHER

Slaboshevskaya T.N.

In this article are examined the general conceptions of media education and its role in professional preparation in modern education. It attends to the necessity of using excellent knowledge's is accented for effective application of informative-communication technologies in pedagogical activity.

Савенкова Л.В.

ПІДТРИМКА ІНІЦІАТИВ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ БІБЛІОТЕКАМИ ВНЗ

Рассматриваются важные вопросы распространения и использования информации о результатах научных исследований. Подчеркивается значение и возможности, которые предоставляют инициативы открытого доступа к информации. Указывается на роль университетских библиотек в поддержке инициатив. Освещается опыт работы Научной библиотеки НПУ имени М. П. Драгоманова в данном направлении.

Як особлива сфера людської діяльності, наука потребує достовірної і своєчасної інформації. Без цього ні науковий ні технологічний прогрес просто неможливий. Колосальний інформаційний масив сучасних наукових видань не лише важко передплачувати, купувати, але й зберігати (на традиційних паперових носіях) та опрацьовувати при виконанні конкретного дослідження. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології корінним чином змінюють засоби доступу до інформації, особливо професійної.

Зростає кількість журналів та інших публікацій, які переводяться в електронний формат (або взагалі від початку з'являються у електронній формі) та розташовуються на відповідних веб-сайтах. Це значно прискорює процес пошуку потрібної інформації, однак не робить її легко доступною. Адже число публікацій, які знаходяться у відкритому доступі незрівнянно менше за число платних ресурсів [8]. Проблема доступу до наукової інформації на часі залишається актуальною.

На зустрічі у Будапешті проведеної Інститутом Відкрите Суспільство (OSI) у грудні 2001 року було поставлено завдання активізувати міжнародні зусилля по забезпеченню вільного доступу до дослідницької літератури у всіх наукових областях через Інтернет. Результатом вивчення і обговорення досвіду розрізних ініціатив руху в різних країнах стала Будапештська Ініціатива «Відкритий Доступ» (Open access (OA)). Ініціатива була підписана учасниками будапештської зустрічі і постійно зростаючим числом приватних осіб і організацій, що розташовані в різних частинах світу і представляють університети, лабораторії, бібліотеки, фонди, наукові товариства, які сприяють відкритому доступу.[2] За нею слідували заява [Біфезда](#) у червні 2003 і [Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань](#) у жовтні 2003. Міжнародний рух відкритого доступу до наукового і гуманітарного знання набирає силу.

У грудні 2005 р. Верховна Рада України ухвалила Постанову „Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, у якій теж відкритий доступ названий одним із пріоритетів розвитку інформаційного суспільства в Україні: „забезпечення відкритого безкоштовного Інтернет-доступу до ... ресурсів, створених за рахунок коштів Державного бюджету України». Це фактично один з перших прикладів державних рішень в галузі відкритого доступу до наукових публікацій в світі!

Сьогодні відкритий доступ до інформації забезпечується двома шляхами:

•**золотий** - через журнали відкритого доступу: всі статті таких видань вільно й безперешкодно доступні кожному. Існують спеціальні бізнес-моделі таких

журналів та публікації в них

•**зелений** - через архіви (чи репозитарії) відкритого доступу: створюються через депонування та самоархівування вченими своїх праць у відкритих електронних архівах, відповідно до стандартів Open Archives Initiative Зелений шлях не вимагає повної перебудови системи наукових публікацій, автори можуть продовжувати публікувати свої статті в журналах (і в комерційних, і

відкритих), а потім архівувати їх та забезпечити до них вільний доступ у репозитарії. Тому дослідники вважають, що саме цей шлях – стовідсотково успішний, і саме він вирішить з часом усі проблеми доступу до наукової інформації. [9].

Науковцям, які є авторами досліджень, здебільшого відомо, що чим більше використовується, цитується стаття, тим більше посилань робиться на неї і тим більше робіт ґрунтується на ній, тим краще для дослідження та кар'єри самого дослідника. Існує ряд досліджень, які свідчать про суттєве зростання індексів цитування на статті, розміщені у відкритому доступі. Прямими користувачами наукових статей здебільшого є інші дослідники. Відкритий доступ допомагає їм як читачам, надаючи можливість ознайомитися із статтями в журналах, які не в змозі передплатити їх бібліотеки. Жодна бібліотека не може собі дозволити передплатити всі потрібні наукові журнали за причини високих цін. Відкритий доступ розширює коло знань за межі академічної школи.

Нова реальність потребує від бібліотек створення комфортного інформаційного середовища, умов, необхідних для надання користувачам доступу до інформації, а також підготовки персоналу до виконання нових функцій. Бібліотекарі є активними прихильниками відкритого доступу, тому що отримання інформації — це найважливіший принцип їх професії. Відкритий доступ дозволяє приборати як цінові, так і правові бар'єри, що підривають зусилля бібліотек надати доступ до наукової інформації. Багато бібліотечних асоціацій та інших професійних об'єднань підписали угоди про спільний доступ. Університетські бібліотеки України прийняли відповідну заяву про підтримку вільного доступу в травні 2009 р. на конференції в м. Севастополь.

Щороку у останній тиждень жовтня проводиться акція присвячена Руху Відкритого Доступу до наукової, інформації ініційована Коаліцією наукових видань та академічних ресурсів (SPARC) та підтримана більш ніж 2,000 прибічників з усього світу. Міжнародний Тиждень Відкритого Доступу надає можливість краще ознайомитись з перевагами, які надає Відкритий Доступ, обмінятися досвідом, ідеями щодо впровадження Відкритого Доступу та допомагає розширити коло учасників руху Відкритого Доступу.

Сьогодні вже понад 25 мільйонів наукових статей, дисертацій, матеріалів конференцій, презентацій, навчальних матеріалів тощо вільно доступні в Мережі. Це приблизно 20% усіх наукових публікацій, їх представляють 6000 назв світових академічних журналів та майже 2000 відкритих електронних архівів (репозитаріїв), серед яких вже понад 30 українських.

Вивчаючи досвід організації репозитаріїв в українських бібліотеках Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова надала перевагу програмному продукту DSpace. Саме вивчення досвіду бібліотек України із створення подібних архівів стало першим етапом у проведенні роботи з організації власного депозитарію. Наступними питаннями стало визначення мети і завдань архіву. Відповідальним етапом стала підготовка необхідних документів для функціонування архіву (положення, авторський договір, назва, логотип). На етапі встановлення програмного забезпечення, налаштування конфігураційних файлів відділу інформаційно-комунікаційних технологій бібліотеки надавали допомогу колеги з Науково-технічної бібліотеки НТУУ «КПІ». Наступними етапами стало тестування роботи ПО, визначення переліку колекцій і розділів, реєстрацій в harvester та перші спроби наповнення документами.

В роботі над створенням архіву бібліотека педагогічного університету стикнулася з проблемами властивими й іншим бібліотекам та організаціям. Серед таких проблем недостатня поінформованість про рух Відкритого доступу, про можливості електронного архівування серед дослідників, викладачів, студентів, бібліотекарів; недостатня кількість фахівців готових надавати кваліфіковану допомогу, недостатнє просування і розвиток політики Відкритого доступу, низький рівень публікативності у відкритих електронних архівах.

ENPUIR - електронний архів наукових публікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова створюється для накопичення, систематизації, збереження у електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської спільноти, надання відкритого доступу до них засобами інтернет-технологій, розповсюдження даних матеріалів у середовищі світової науково-освітньої спільноти, створення надійної доступної системи обліку публікацій наукової роботи інститутів і окремих співробітників. Мета і задача університетського депозитарію забезпечити місце і засіб централізованого і довгострокового збереження у електронному вигляді повних текстів творів; сприяти зростанню популярності університету шляхом надання його наукової інформації у глобальній мережі; підвищити цитованість наукових публікацій викладачів університету шляхом забезпечення вільного доступу до них через Інтернет.

Електронний архів університету можна розглядати як основу для просування принципів Відкритого доступу, тому серед основних цілей які ставлять перед собою співробітники наукової бібліотеки є – активне поповнення колекцій репозитарію, сприяння ефективному використанню матеріалів архіву шляхом співробітництва з інститутами, кафедрами, підрозділами університету, маркетинг електронного архіву. Співробітники бібліотеки мають стати носіями і провідниками ідей відкритості і загальнодоступності інформації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Захарова, Г. М. Открытый доступ в действии: репозиторий вуза [Текст] / Г. М. Захарова, И. С. Солдатенко // Научные и технические библиотеки. - 2010. - N 5. - С. 50-59.*
2. *Звернення установчої групи Будапештської ініціативи «Відкритий доступ» (14 лютого 2002 року, Будапешт, Угорщина) // Морфологія. - 2008. - Том II. - №2. - С. 75-77.*
3. *Земсков, А. И. Системы открытого доступа к информации: причины и история возникновения [Текст] / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг // Научные и технические библиотеки. - 2008. - N 4. - С. 16-29.*
4. *Линден, И. Л. Открытый доступ: "зеленый путь" и "золотой путь" [Текст] / И. Л. Линден, Ф. Ч. Линден // Научные и технические библиотеки. - 2009. - N 7. - С. 30-44.*
5. *Московкин, В. М. Российско-украинские усилия в продвижении идей и технологий открытого доступа к научному знанию [Текст] / В. М. Московкин // Научные и технические библиотеки. - 2010. - N 9. - С. 45-55.*
6. *Ржевцева Н. Л. EsevNTUIR – електронний науковий архів університету [Текст] / Н. Л. Ржевцева, Е. П. Нутраченко // Научные и технические библиотеки. - 2011. - №5. - С. 42-46.*

7. Савеньє, Б. *Открытый доступ : вызов национальным библиотекам [Текст] / Б. Савеньє // Научные и технические библиотеки. - 2011. - N 5. - С. 60-69.*
8. Санько С. *Открытый доступ к научным публикациям: "за" и "против" [Текст] / Сергей Санько // Internet. – 2004. - № 18*
9. Ярошенко Т. *Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації: перші двадцять років [Текст] / Тетяна Ярошенко // Бібліотечний вісник. 2011. № 5. – С.3-10*
10. Шрайберг, Я. Л. *Авторское право и открытый доступ [Текст] : достоинства и недостатки модели открытого доступа / Я. Л. Шрайберг, А. И. Земсков // Научные и технические библиотеки. -2008. - N 6. - С. 31-41.*

УДК 811.161.2'38

Семеренко Г.В.

МОВНА НОРМА ЯК ОСНОВНИЙ КРИТЕРІЙ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

У сучасному мовознавстві значна частина праць присвячена нормам української літературної мови, серед яких – наукові дослідження відомих українських лінгвістів Бориса Антоненка-Давидовича, Миколи Пилинського, Василя Німчука, Олександра Пономаріва, Світлани Ермоленко, Євгенії Чак, Миколи Погрібного, Святослава Караванського та ін. Сьогодні доступними нашому читачеві стали твори Олени Курило, Олекси Синявського, Юрія Шевельова та ін.

Відомо, що норми – це правила, які повинні бути однаковими в усіх літературних джерелах, для усіх носіїв мови. Однак, існує ряд випадків, коли певні мовні явища трактуються мовознавцями по-різному, є дискусійними. Зупинимося на кількох із них.

Норми літературної мови розглядаються на різних рівнях (орфоепічному, правописному, лексичному, граматичному). Так, найдавнішими зауваженнями щодо української вимови можна вважати пояснення Івана Ужєвича в першій українській граматиці «Грамматика слов'янська І.Ужєвича» 1643 року в розділі «Коментарій до літер», де автор пояснює, як потрібно читати літери або їх сполучення в українських текстах. Формуючи значну частину правил (фактично орфоепічних), Іван Ужєвич зазначає: «Всього іншого навчить досвід» [1, 18]. Як бачимо, автор першої української граматики був переконаний, що тільки з досвідом приходить уміння правильно використовувати мовні засоби. Нинішні педагоги назвали б такий підхід до вивчення мови компетентнісним, оскільки в компетентність, крім знань, умінь і навичок, вкладають і досвід. Але досвід приходить, по-перше, тільки при повсякденному використанні мови, а по-друге – при глибокому вивченні норм літературної мови на всіх рівнях. Отже, як уже зазначалося, правила обов'язково мають бути усталеними, однаковими.

Усі, хто володіє українською мовою, знають, що дзвінки приголосні звуки в кінці слів і всередині їх вимовляються дзвінко. Виняток становлять слова *нігті, кігті, легко, вогко, дьогтю* та похідні від них, у яких звук [г] стоїть перед глухим приголосним і вимовляється глухо, змінюючись на парний глухий звук [х] (Н.І.Тоцька додає ще слово *віхті*, а Н.П.Миронюк – слово *пругкий*, підкреслюючи, що таке оглушення в кінці складу відсутнє в дієсловах типу *могти, стригти* і ін.). Професор Н.І.Тоцька загальне правило вимови дзвінких приголосних і винятки з нього формулює так: «дзвінки приголосні перед глухими також не втрачають своєї дзвінкості, тобто вони вимовляються так, як і пишуться, крім [г], який у ряді слів змінюється в цій позиції на [х]», і називає з глухою вимовою слова *кігті, нігті, легкий* [12, 148].

В орфоепічному словнику (укладач М.І.Погрібний) читаємо: «тільки в словах *вогко, легко, кігті, нігті, дігтяр* звук [г], як правило, знеголошується і нерідко оглушується [7, 11].

Борис Грінченко названі слова подає у словнику відповідно до їх вимови: «*вогко*» – нар. сыро, влажно; *вожкий* – сырой, влажный: «*Буде (хата) вожка зімою й весною* Грин.(II,18); *вожкість, вожкости* – сырость, влажность; *дьогтьовий = дігтевий*: Люде бочки *дьогтьові палють* Грин.(II,234); *дьогтяр = дігтяр*: *Дьогтяр і смердить дьогтем* (Ном.); *кіготь (коготь)*: *Здається й мала пташка, та кігті гострі* Посл.(II, 242); *кіхоть, кіхтя, коготь*: *Розгребла курча своїми кіхтями пісок на греблі; На неї уже давно чорти кіхті гострять* (II,247); *легкий, легкість, легко*: *Хліб глевкий, на зуби легкий* (Ном.); *А тобі дай Бог крепість і легкість* (Чуб.); *Інший легко робить, а хороше ходить* (Ном.)(II,350); *лежшати = легшати* (Желех.) (II,353); *лежкий и пр. = легкий и пр.*; *нігті (ніготь, нігтя, нігтик*: *Челядників, челядок держав, свої плугатарі були, а нам і на нігтик нічого не зоставив* (Г.Барв.) (II, 566).

Як бачимо, Борис Грінченко з глухою вимовою подає тільки слово *вогко*; дзвінка вимова засвідчена в словах *дьогтяр(дігтяр), нігті (ніготь, нігтя, нігтик)*; подвійна (то як глуха, то як дзвінка) вимова в словах *кіготь (коготь, кігті), кіхоть (кіхтя, кіхті)* та *легко, легкий, легшати й лежко, лежкий, лежшати* (II,566). Тут передано вимову цих слів у різних місцевостях.

Ю.Шевельов у праці «Українська мова в першій половині двадцятого століття» наводить цитату М. Драгоманова, зазначаючи: «Як висловився М.Драгоманов (1891 – 1892): «Мова не святощ, не пан людини, народа, а слуга його. Література мусить нести в маси народа просвіту якнайлекшим способом» [14, 59]. Ми зберегли написання, подане автором. Слово *найлекшим* М. Драгоманов пише з літерою к, передаючи глуху вимову відповідного звука. у цьому слові.

Однак, Олекса Синявський у «Нормах української літературної мови» підкреслює, що «дзвінки приголосні перед глухими приголосними...не повинні в вимові переходити на відповідні глухі (тобто д на т, з на с, ж на ш.), наприклад: *хлібця, ріжте, дужка, грудка, нігті*» [8, 11]. І далі читаємо: «Тим паче зберігаються дзвінки перед глухими, бо вони й у мові звичайно дзвінки: *нігті, кігті, дігтяр, легкий, вогкий...* і ін.» [8, 34].

Оскільки сам Ю.Шевельов постійно підкреслює необхідність дотримуватися Норм О.Синявського, очевидно оглушувати звук [г] у наведених словах не обов'язково.

Дискусійним є написання слова *хрестити* чи *христити*. До недавнього часу це слово вживалося не так часто, оскільки хрестилися таємно, вголос про це майже не говорили, тому, очевидно, і в «Правописі – 90» це слово відсутнє. Але на сьогодні це слово стало вживатися активніше, актуальним стало і його правильне написання. Орфографічний словник подає написання слова з літерою е. Ми пояснюємо: *хрестити*, бо *хрест* (сумнівний голосний ставимо в наголошену позицію). Слова *хрестильний, хрестильниця, хрестини, хрестинний, хреститель, хреститися, хрещений, хрещеник* також пишемо з літерою е.